

מפי כהן

שיעורו השבועי של

מו"ר הרב שמעון כהן שליט"א

פרקי תפילה

כוונת הלב בתפילה

ראשי פרקים:

עבודה שבלב ✦ כוונת הלב ✦ מידתם של החסידים הראשונים ✦ התפילה - חובת הגוף והלב יחדיו ✦ דין מי שלא כיוון בתפילתו ✦ יישוב הסתירה ברמב"ם ✦ עבודת התפילה תובעת עמל ויגיעה

עבודה שבלב

התפילה נקראת 'עבודה שבלב', ומעלתה גדולה יותר כשהיא נעשית מתוך 'כוונת הלב'. הזכרנו כבר את דברי הרמב"ם¹ בתחילת הלכות תפילה, שכתב:

"מצוות עשה להתפלל בכל יום, שנאמר: 'ועבדתם את ה' אלקיכם', מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפילה, שנאמר: 'ולעבדו בכל לבבכם', אמרו חכמים, אי זו היא עבודה שבלב? זו תפילה.

ואין מניין התפילות מן התורה, ואין משנה התפילה הזאת מן התורה, ואין לתפילה זמן קבוע מן התורה".

לפי הרמב"ם מצוות התפילה היא מן התורה, וזמני התפילות הם מדרבנן. המקור למצוות התפילה הוא: "וְעִבְדְתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם"². ישנן מצוות רבות שהן 'מצוות מעשיות', כמו: נטילת לולב, צדקה, תפילין, מזוזה וכדו'. מצוות התפילה אף היא באה לידי ביטוי מעשי, אך עיקרה בלב.

כוונת הלב

המשנה בברכות³ אומרת:

"אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש. חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללים, כדי שיכוונו את ליבם למקום.

אפילו המלך שואל בשלומו, לא ישיבנו, ואפילו נחש כרוך על עקבו, לא יפסיק".

בעמדתו בתפילה אנו נדרשים לכוון את הלב, ולכן עלינו להיזהר עד מאוד שלא להסיח את הדעת.

בהמשך⁴ אומרת הגמרא:

"תנו רבנן: המתפלל צריך שיכוין את ליבו לשמים. אבא שאול אומר, סימן לדבר: 'תכין לבם תקשיב אנך'".

מידתם של החסידים הראשונים

"ב"עין איה"⁵ מבאר מרן הרב קוק מה תפקידה של אותה שעה שהיו שוהים החסידים הראשונים קודם תפילתם, וזו לשונו:

"אף על פי שלפי מידת כל אדם די בכובד ראש, דהיינו שלטון השכל, אף על פי שמידותיו הטבעיות עוד אינן פונות בעצמן אל הטוב".

הקומה הראשונה היא 'שלטון השכל', ריכוז המחשבה והרצון.

"אבל מידתן של החסידים הראשונים היתה נעלה מזה, הם לא מצאו די לשלמותם בהרמת מעלת השכל והשלטתו, ולהניח את הלב שהוא שורש המידות הטבעיות בטבעו הבהמי. כי אם היו שוהים שעה אחת, לישר גם כן דרכי טבעם, שהוא ליבם, לאביהם שבשמים, שתהיה הנטייה הטבעית גם כן טהורה לפי השלימות העליון שהוא 'נוכח פני ה'..."

החסידים הראשונים לא הסתפקו בזה. הקומה השכלית אינה מספקת, לא פעם השכל אומר לנהוג באופן מסוים והאדם נמשך לנהוג באופן אחר. החסידים הראשונים רתמו גם את ליבם לעבודת התפילה ובכך יישרו את נטייתם הטבעית.

"הלב, שהוא טבוע בנושא חומרי, לו דרוש זמן הגון לברר כוחותיו ונטייתו ולהכניסם אל הטוב. על כן לכובד ראש, שהיא מידת כל אדם, לא נתנה זמן, ולמידת חסידים הראשונים שהיא לכוין את הלב היה דרוש שהיה שעה אחת, כי החומר מתפעל בהדרגה זמנית".

¹ רמב"ם הלכות תפילה א, א.

² שמות כג, כה.

³ ברכות פ"ה, מ"א.

⁴ ברכות לא ע"א.

⁵ עין איה ברכות ח"א פרק חמישי אות ב.

ליבו מכל המחשבות המטרידות אותו מענין התפילה, אחר שינקה עצמו וירחץ מכל הטנופין והלכלוכין וירחק מכל ריח רע והדומה לזה. ואחר כך יעלה על ליבו, אל מי מכיין בתפילתו ומה מבקש בה ובמה מדבר לפני בוראו ממילות התפילה וענינה".

גם בהכנות לתפילה ישנה הכנה מעשית וישנה הכנה רוחנית, תחילה מסלק האדם את המעכבים הגשמיים ואחר כך את המעכבים הרוחניים.

"ודע, כי המילות תהינה ב'לשון' והעיון ב'לב' והמילות כ'גוף' לתפילה והעיון כ'רוח'. וכשיתפלל המתפלל בלשונו, וליבו טרוד בזולת ענין התפילה, תהיה תפילתו גוף בלא רוח וקליפה בלא לב, מפני שגופו נמצא וליבו בל עמו עת תפילתו. ובכמהו אמר הכתוב: 'יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני'".

מילות התפילה הן הגוף והכוונה היא הנשמה. חלק מעבודת התפילה, זה לזרוק נשמה בגוף ולהחיות את מילות התפילה.

"ומשלו זה עוד לעבד, שבא אדוניו לביתו וציוה אשתו ובני ביתו לכבדו ולעשות כל אודותיו, והלך לו הוא והתעסק בשמחה ובשחוק ונמנע מעבד אותו בעצמו ומהשתדל בכבודו ולעשות מה שהיה ראוי לו, ובני ביתו לא יכלו למלא מקצת מצרכיו, מפני היותו רחוק מהם, וקצף עליו אדוניו ולא קיבל כבודו ועבודתו והשיב הכל בפניו.

וכן המתפלל, כשיהיה ליבו ומצפונו ריק מענין התפילה, לא יקבל האל ממנו תפילת אבריו ותנועת לשונו. הלא תראה מה שאנו אומרים בסוף תפילתנו: 'יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך' וגו'. וכשיהיה האדם חושב בשום דבר מדברי העולם כמותר או באסור, ואחר כך יחתום תפילתו ויאמר: 'זהגיון לבי לפניך', הלא זה גנאי גדול, שיטען שדבר עם אלקיו בליבו ובמצפונו וליבו בל עמו, ושאל ממנו אחר כך לקבל אותה ולרצות בה ממנו, ודומה הוא למי שנאמר בו: 'כגוי אשר צדקה עשה', ואמרו חז"ל: 'ימוד אדם עצמו אם יכול לכיין את ליבו, יתפלל, ואם לאו, אל יתפלל', ואמר רבי אליעזר בשעת פטירתו ככלל מה שצוה בו לתלמידיו: 'וכשאתם מתפללים, דעו לפני מי אתם מתפללים', ואמר הכתוב: 'הכון לקראת אלקיך ישראל', ואמרו רבותינו ז"ל 'אל תעש תפילתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום', ואמר: 'בהתעטף עלי נפשי', ואמר: 'נשא לבבנו אל כפים אל בשמים'".

אנו חותמים את תפילת עמידה במילים "יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך"⁶. אנו מבקשים מלפני ה' שמילות התפילה תהיינה רצויות לפניו ותתקבלנה ברצון, ומלבד זאת אנו מבקשים שגם 'הגיון הלב' שבתפילה יעלה לרצון. המחשבות וההרהורים שלנו הם חלק מהתפילה ואנו מבקשים שגם הם

⁶ תהלים יט, טו.

השכל מבין מהר והלב צריך לעבד ולהפנים. זה תהליך ארוך יותר, אך מי שזוכה לטהר את ליבו, מעשיו מכוונים לרצון ה' באופן טבעי.

התפילה – חובת הגוף והלב יחדיו

בספר "חובות הלבבות"⁶ מחלק רבנו בחיי⁷ את מצוות התורה לשלושה חלקים: חבות הלבבות, חובות הגופות והלבבות יחדיו וחובות הגופות בלבד, וכה דבריו:

"ראוי למשכיל שיהיה במעשה עבודת האלקים יתעלה, כשהוא עושה מהם מאומה. והוא, שכל מעשה שהוא לאלקים איננו נמלט מאחד משלושה חלקים:

אחד מהם, חובות הלבבות בלבד והם שכוונו לבאדם בספר הזה.

והחלק השני - חובות הגופות והלבבות יחדיו, כמו התפילה ולימוד התורה והשבח והתהילה לאלקים ולימוד החכמה וצוות בטוב והזהר מן הרע והדומה לזה.

והחלק השלישי, חובות האברים בלבד, אין ללב בהם שום הכנסה, אלא הכוונה לאלקים בתחילת המעשה, כסוכה ולולב וציצית ומזוזה ושמירת השבתות והמועדים והצומות והדומה לזה ממה שלא זייק העושה אותם טרוד לבו בזולת מעשהו, ובכגון זה אמרו חז"ל: 'מצוות אינן צריכות כוונה'.

אך בחובות הלבבות, שהזכרנו בהקדמת ספרנו זה, חייב לפנות ליבו ממחשבות העולם וטרדותיו וליחד ליבו ומצפונו לאלקים לבדו בעת ההיא, ולהרחיק מליבו כל דאגות העולם וליחד ליבו בהשתדלותו לעשות לאלקים באותה שעה, כמו שאמרו על אחד מן הפרושים, שהיה אומר בתפילתו לאלקים: 'אלקי יגוני בעבורך בטל ממני היגונות ודאגתי ממך הרחיק מנפשי הדאגות. ובזה יקבל האלקים מעשהו וירצהו. ובכמותם יתכן מה שאמרו רז"ל: 'מצוות צריכות כוונה'".

עבודת התפילה קושרת בין הגוף ללב - תנועת הגוף והשפתיים מצטרפת לכוונת הלב. וכדי שהלב יהיה פנוי לעבודת ה', אדם צריך להרחיק את דאגותיו הפרטיות ולכוון את רצונותיו כנגד הרצון האלקי, כבקשת אותו 'פרושי' בתפילתו, שירחיק ה' דאגותיו וצרותיו כדי שכל יגונו יהיה בעבורו יתברך.

ממשיך רבנו בחיי:

"ואם יתעסק במעשה מחובות הלבבות והאברים יחדיו בתפילה ובשבח לאלקים יתברך, יפנה גופו מכל מעשי העולם הזה והעולם הבא ויפנה

⁶ חובות הלבבות שער ח - שער חשבון הנפש, פרק ג.

⁷ רבנו בחיי ב"ר יוסף אבן פקודה (סרוגוסה שבספרד), בערך דתת"י--דתת"פ - מגדולי ישראל בספרד. התפרסם בעיקר בגלל ספרו הגדול "חובות הלבבות" - ספר מוסר ומחשבה עמוק ומקיף, שנמנה בין ספרי היסוד של המחשה היהודית לדורותיה. הספר מחולק לשערים לפי נושאים, ובראשו 'שער הייחוד' שעוסק בעיקר בהוכחות שיכליות למציאות הבורא (יש לציין כי רבנו בחיי ב"ר אשר אבן חלוה, בעל פירוש רבנו החי על התורה, חי כמהה וחמישים שנה אחריו).

נמצא שאחד מן הדברים המעכבים את התפילה, זו 'כוונת הלב'.
ובהמשך הפרק שם כותב הרמב"ם¹²:

"כוונת הלב כיצד? כל תפילה שאינה בכוונה אינה תפילה, ואם התפלל בלא כוונה - חוזר ומתפלל בכוונה. מצא דעתו משובשת וליבו טרוד - אסור לו להתפלל עד שתתיישב דעתו. לפיכך הבא מן הדרך והוא עייף או מיצר, אסור לו להתפלל עד שתתיישב דעתו. אמרו חכמים: ישהה שלושה ימים עד שינוח ותתקרב דעתו ואחר כך יתפלל".

אם ליבו טרוד ואיננו מסוגל להתפלל ולכוון ליבו, אסור לו להתפלל. אסור לאדם לעמוד לפני ה' כשליבו בל עמו. אמנם מוטלת עליו מצוה מדאורייתא, אך עיקר המצוה תלוי בכוונת הלב, ולכן בהעדר כוונה הוא פטור מן המצוה.

דין דומה אנו מוצאים אצל 'אונן'. אדם שמת לו מת ו'מתו מוטל לפניו' והוא טרוד לקברו, פטור מכל מצוות עשה שבתורה, ובכללן קריאת שמע ותפילה¹³, ואסור בהנחת תפילין ביום המיתה וביום הקבורה¹⁴.

יישוב הסתירה ברמב"ם

רבי חיים מבריסק¹⁵ בחידושו על הרמב"ם¹⁶ עומד על הסתירה הפנימית בדברי הרמב"ם ומיישבה, וכה דבריו:

"מסתימת לשון הרמב"ם מבואר דדין כוונה הוא על כל התפילה, שכל התפילה הכוונה מעכבת בה. וקשה ממה שפסק הרמב"ם בפרק י' שם, זו לשונו: מי שהתפלל ולא כיון את ליבו יחזור ויתפלל בכוונה, ואם כיוון את ליבו בברכה ראשונה שוב אינו צריך, דמבואר להדיא דהכוונה אינה מעכבת רק בברכה ראשונה, וצ"ע".

ונראה לומר, דתרי גווני כוונת יש בתפילה, האחת - כוונה של פירוש הדברים, ויסודה הוא דין כוונה. ושנית - שיכון שהוא עומד בתפילה לפני ה'. כמבואר בדבריו פרק ד' שם, זו לשונו: ומה היא

יפעלו את פעולתם הטובה ולברכה, אבל לשם כך עלינו לדאוג שהמחשבות וההרהורים שלנו באמת יהיו ראויים.

בהמשך פונה רבנו בחיי ללומדי ספרו בקריאה אישית:

"וראוי לך, אחי, שתדע, כי כוונתנו בתפילה אינה כי אם כלות הנפש אל האלקים וכניעתה לפניו עם רוממותה לבוראה ושבחה והודאתה לשמו והשלכת כל יחביה עליו.

ולפי שהיה כבוד על הנפש לזכור כל זה בלי חיבור וסדר, סידרו רבותינו ז"ל הענינים שצריכים להם רוב כחות בני אדם, הנראה חסרונם בהם אל האלקים וכניעתם בעבורם, והם עניני התפילה על סדר ותיקון, שתקבל בה הנפש פני בוראה ולא תבוש בהתנפלה, ויראה ממנה בסדרה עניני התפילה בליבה הכניעה והשפלות לאלקים. ולפי שהיתה מחשבת הלב מתהפכת הרבה ואין לה קימה למהירות עבור ההרהורים על הנפש, היה קשה עליה לסדר עניני התפילה מעצמה, תיקנו אותם רבותינו ז"ל במילים מתוקנות...".

מצד האמת כל אחד היה צריך לסדר לעצמו סדר של תפילה, אך חכמים עשו אתנו חסד וקבעו לנו סדר מזוקק ומדויק.

לא לחינם התפילה נקראת 'עבודה'. כשאדם נדרש לפתח תוכנה מסוימת, הוא משקיע בכך ימים ולילות, במשך חודשים ושנים. התפילה היא 'עבודה שבלב' והיא דורשת עמל ויגיעה.

דין מי שלא כיוון בתפילתו

הגמרא בברכות⁹ אומרת:

"המתפלל צריך שיכוין את ליבו ככולן, ואם אינו יכול לכוין ככולן - יכוין את ליבו באחת".

לכתחילה צריך לכוון בכל הברכות, ואם איננו מרוכז עליו להשתדל לכוון לפחות בברכה אחת, ורבי חייא שם מבאר שהכוונה כאן ל'ברכת אבות'. וכך פוסק הרמב"ם¹⁰ להלכה:

"מי שהתפלל ולא כיון את לבו יחזור ויתפלל בכוונה, ואם כיון את לבו בברכה ראשונה שוב אינו צריך".

מי שלא כיוון בתפילתו, צריך לחזור ולהתפלל, ואם הצליח לכוון בברכה אחת, אין צריך לחזור. כך פוסק הרמב"ם בהלכה זו, אך במקומות אחרים נראה שפסיקתו שונה.

במקום אחר בהלכות תפילה כתב הרמב"ם¹¹:

"חמישה דברים מעכבין את התפילה אף על פי שהגיע זמנה - טהרת ידיים, וכיסוי הערוה, וטהרת מקום תפילה, ודברים החופזים אותו, וכוונת הלב".

⁹ ברכות לד ע"ב.

¹⁰ רמב"ם הלכות תפילה י, א.

¹¹ רמב"ם הלכות תפילה ד, א.

¹² רמב"ם הלכות תפילה ד, טו.

¹³ ראה שולחן ערוך יו"ד שמא, א.

¹⁴ ראה גשר החיים פרק יח, ד, א-ב.

¹⁵ רבי חיים הלוי סולובייצ'יק (רבי חיים מבריסק) (וולוז'ין), התרי"ג-ה'תרע"ח - אבי שיטת בריסק. נולד כבן שני לרב יוסף דב (יושע בער) סולובייצ'יק, משנה לראש ישיבת וולוז'ין. בגיל עשרים ושבע בלבד נקרא לשמש כמשנה לראש הישיבה בוולוז'ין. הנצי"ב, ועם סגירת הישיבה נעשה לרב העיר בריסק. כרב העיר עסק בעניני הציבור, וביתו היה פתוח לרווחה לעניים ומסכנים. למרות היותו ליטאי, ומתלמידי תלמידי של הגאון מוילנה, הכיר בחיוניותה של תנועת החסידות, אף שהוא בעצמו לא התנהג לפיה. האדמו"ר הרש"ב מלובביץ' לחם עמו כתף לצד כתף נגד הגזירות השונות של רוסיה הצארית. השפעתו הציבורית הייתה רבה והתנגדותו לצינות היתה חריפה. חיבר מספר ספרים, ובהם: "חידושי רבנו חיים הלוי - על הרמב"ם", "חידושי הגר"ח" (סטנסיל) - חידושו על הש"ס, "מגני הגר"ח" - שיעורים שנכתבו על ידי אחיינו הרב ישראל סולובייצ'יק, "שיעורי רבנו חיים הלוי" - מכתב יד, שיעורים מוולוז'ין מנכדו הרב יצחק ליכטנשטיין.

¹⁶ חידושי רבי חיים הלוי הלכות תפילה ד, א.

"וכתב הר"ם מרוטנבורק: אין אנו נזהרין עתה בכל זה, שאין אנו מכוונים כל כך בתפילה, ויתפלל דרך תחנונים כרש המבקש בפתח ובנחת, ושלא תראה עליו כמשוי ומבקש ליפטר ממנה. ואחר שיעשה כל זה מובטח לו שתתקבל תפילתו".

ומכיוון שהתפילות נתקנו כנגד קרבנות התמיד, כותב הטור:

"התפילה היא במקום הקרבן, דכתיב: 'ונשלמה פרים שפתינו', וכתוב: 'ולעבדו בכל לבבכם'. וכי יש עבודה בלב? אלא איזו היא עבודה שהיא בלב, הוי אומר זו תפילה, ולכך צריך ליהדר שתהא דוגמת הקרבן בכונה, ולא יערב בה מחשבה אחרת - כמו מחשבה שפוסלת בקדשים. ומעומד - דומיא דעבודה, דכתיב: 'לעמוד לשרת'. והשוואת הרגלים - ככהנים בשעת העבודה. וקביעות מקום - כמו הקרבנות שכל אחד קבוע מקומו לשחיטתו ומתן דמיו. ושלא יחוץ דבר בינו לבין הקיר ובינו לקרקע - דוגמת הקרבן שחציצה פוסלת בינו לבין הכלי ובינו לרצפה. וראוי הוא שיהיה לו מלבושים נאים מיוחדים לתפילה - כגון בגדי כהונה, אלא שאין כל אדם יכול לבזבז על זה. ומכל מקום טוב לו שיהיה לו מכנסים מיוחדים לתפילה משום נקיות.

ואחר שיעשה דוגמת הקרבן, עולה לריח ניחוח למקום שהקרבן עולה, והמלאך עושה אותו כתר לקונו. ואל יחשוב ראוי הוא שיעשה הקדוש ברוך הוא את בקשתי כיון שכיוונתי בתפילתי, דאדרבה זהו המזכירו עוונותיו. אלא יחשוב שיעשה הקדוש ברוך הוא בקשתו בחסדו, ויאמר בליבו: מי אני, דל ונבזה בא לבקש מאת מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, אם לא מרוב חסדיו שהוא מתנהג בהם עם בריותיו".

הטור מונה שורה של דינים הנוהגים בקרבן ומקבילים לדיני התפילה, ולא בכדי.

כשם שמחשבת 'פיגול' פוסלת בקרבן כך הרהורים זרים בשעת התפילה פוסלים את התפילה. עשיית אחת מארבע עבודות הזבח (שחיטה, קבלת הדם, הולכת הדם, זריקת הדם) במחשבה לזרוק את דמו לאחר הזמן הקבוע לזריקת דמו, או במחשבה להקטיר את אימוריו לאחר הזמן הקבוע להקטרת אימוריו, או במחשבה לאכול את בשרו לאחר הזמן הקבוע לאכילתו, פוסלת את הקרבן.

באותה מידה, מחשבות זרות בשעת התפילה פוסלות את התפילה. התפילה איננה 'מס שפתיים' שצריך לשלם שלוש פעמים ביום כדי להיקרא יהודי. עבודת התפילה תובעת מאתנו עמל ויגיעה, אנו נדרשים לשעבד את הגוף ואת הלב לריבונו של עולם מתוך ריכוז וכונה שלמה, ומתוך כך נוכל להגיע לדרגות הגבוהות ביותר ולזכות לעמוד לפני ה' באמת ובתמים.

הכרה זו עלולה לרפות את ידיו ח"ו, ולהעמידנו במבוכה. בעזרת ה' בשיעור הבא נעמוד על כוחן המופלא של מילות התפילה גם כשהן נאמרות בלי כונה ובלי הבנה. ולוואי ונזכה לעלות במעלות התפילה ולהיות עומדים לפני ה' תמיד.

הכוונה? שיפנה את ליבו מכל המחשבות ויראה עצמו כאילו עומד לפני השכינה.

ונראה דכוונה זו אינה מדין כוונה, רק שהוא מעצם מעשה התפילה. ואם אין ליבו פנוי ואינו רואה את עצמו שעומד לפני ה' ומתפלל, אין זה מעשה תפילה, והרי הוא בכלל מתעסק דאין בו דין מעשה. ועל כן מעכבת כוונה זו בכל התפילה, דבמקום שהיה מתעסק דינו כלא התפלל כלל, וכאילו דילג מילות אלה, והלא ודאי דלענין עצם התפילה כל הי"ט ברכות מעכבין. ורק היכא שמכוון ומכיר מעשיו ויודע שהוא עומד בתפילה אלא שאינו יודע פירוש הדברים, שזה דין מסוים רק בתפילה לבד, הוספת דין כוונה. בזה הוא דאיירי הסוגיא דברכות (דף ל"ד ע"א): המתפלל צריך שיכוון ליבו בכל הברכות ואם אינו יכול לכוון את ליבו ככולם יכוון באחת מהן...".

רבי חיים מבריסק כדרכו מחלק בין שני סוגים של כוונה: הכוונה הראשונה היא הבנת המילים בתפילה, והכוונה השנייה היא עצם העמידה לפני ה'.

כשאדם עומד בתפילה, אם הוא שוכח שהוא עומד לפני ה', תפילתו אינה תפילה. ועל כגון זה כתב הרמב"ם שאדם שלא כיוון בתפילתו, צריך לחזור ולהתפלל. אבל אם ידע שעומד הוא לפני ה' אך לא הכיר פירוש המילים, מספיק שהבין ברכת אבות.

עבודת התפילה תובעת עמל ויגיעה

הטור¹⁷ בהלכות תפילה חורג מדרכו ומדבר בהרחבה על חובת הכוונה בתפילה, וכה דבריו:

"המתפלל צריך שיכוין ליבו, שנאמר: 'תכין לבם', פירוש שיכוין פירוש המילות שמוציא בשפתיו ויחשוב כאילו שכינה כנגדו, שנאמר: 'שויתי ה' לנגדי תמיד', ויעיר הכוונה ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוונתו זכה בתפילתו ויחשוב כי אילו היה מדבר לפני מלך בשר ודם שהיום כאן ולמחר בקבר היה מסדר דבריו ומכוין בהם יפה לבל יכשל, קל וחומר לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שצריך לכיון אף מחשבתו, כי לפניו המחשבה כדיבור כי כל המחשבות הוא חוקר.

וכן היו עושין חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכוונים בתפילתן עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות ולהתגברות רוח השכלית עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה".

בשעת התפילה אנו נדרשים לסלק מחשבות זרות ולהעמיד את עצמנו לפני ריבונו של עולם. ומלבד זאת, עלינו לכוון לפירוש המילים ולהתרכז במשמעותן.

בהמשך מביא הטור מדבריו של המהר"ם מרוטנבורג שמקל עמנו מעט, וזו לשונו:

¹⁷ טור או"ח סימן צח.